

Schisma din 16 iulie 1054, numita Schisma cea Mare, a fost un eveniment crucial in istoria Bisericii Crestine. Ea a marcat inceputul separarii Bisericii din Rasarit de Biserica din Apus. Biserica din Rasarit a fost numita Ortodoxa, cea de Apus a fost numita Romano-catolica.

Desi au existat o multime de factori de natura politica, economica, geografica si culturala, schisma nu s-a produs brusc, ci in urma unor evenimente care s-au succedat din secolul al IX-lea pana in 1054 si altele care au durat pana in secolul al XV-lea.

Pana la inceputul secolului al XX-lea Bisericile Ortodoxe au avut nenumarate probleme, si datorita ocupatiilor straine, iar Biserica romano-catolica a avut framantari interioare, care au provocat si aparitia protestantismului.

Momentul schimbarii atitudinii celor doua Biserici, in urma tensiunilor de-a lungul timpului, s-a produs abia in apropierea mijlocului secolului al XX-lea, cand aparitia miscarii ecumenice, din 1948, a determinat reevaluarea actelor istorice a celor doua Biserici si incercarea de a se ajunge la reconciliere.

Primul pas in apropierea dintre cele doua Biserici, cu un bogat trecut istoric, s-a facut intre 4-6 ianuarie 1964, la Ierusalim, cand a avut loc intalnirea dintre Sanctitatea Sa Athenagoras (1949-1972), Patriarhul ecumenic al Constantinopolului si Papa Paul al VI-lea (1963-1978).

A urmat actul istoric deosebit de semnificativ care a schimbat reluarea relatiilor dintre cele doua Biserici : ridicarea in mod oficial a anatemei aruncate in 1054, de catre cei doi Intaistatatori de Biserici, in 7 decembrie 1965. De atunci, cele doua Biserici nu s-au mai considerat schismatice (cu toate ca urmele schismei nu pot sa dispara de la sine) cu toate ca Bisericile au ramas separate.

Pe parcurs, reprezentantii celor doua Biserici, in diferite ocazii, au afirmat ca ortodocsii si catolicii nu mai au motive sa se dusmaniasca sau sa se respinga, ci trebuie sa-si concentreze eforturile in refacerea unitatii pierdute.

Asa s-a ajuns la concluzia ca doar dialogul este singura cale in pregatirea refacerii unitatii crestine, dar dialogul trebuie sa presupuna dragoste si adevar, pentru a duce la o unitate vizibila si viabila.

Ca aceasta unitate a Bisericii crestine s-a cautat dupa 1054 este un lucru cert, insa imprejurarile istorice au impiedicat realizarea acestui act. Astfel, voindu-se unitatea Bisericii, s-a stabilit inceperea unui dialog intre cele doua Biserici, a unui dialog oficial care sa aiba la baza sa dorinta de unitate.

FAZELE PREMERGATOARE ALE DIALOGULUI

Timp de zece ani, între 1965-1975, au avut loc întâlniri la nivel ecumenic între reprezentanții celor două Biserici, vizite reciproce și simpozioane, care au început pregătirea unui dialog oficial. Patriarhul ecumenic Athenagoras amintise că e nevoie de un dialog al dragostei și unul al adevărului, care să se completeze unul pe altul, în așa fel încât să nu se ramane la relativizări dogmatice sau la un dialog distant, rece și polemic. Existența unui astfel de dialog poate avea un caracter unitar și poate duce la rezultate concrete.

Momentele mai importante care au precedat deschiderea dialogului oficial au fost:

- celebrarea unui deceniu de la ridicarea anatemei în 14 decembrie 1975, la Roma, în Capela Sixtina și la Constantinopol, în biserica Sfântul Gheorghe, când s-a constituit și Comisia tehnică interortodoxă pentru pregătirea dialogului teologic;

- numirea Comisiei catolice pentru pregătirea dialogului, în martie 1976, de către Papa Paul al VI-lea, formată din membri ai Secretariatului pentru Promovarea unității creștine de la Vatican.

Din momentul constituirii celor două Comisii, ortodoxă și catolică, s-au format premisele începerii dialogului teologic.

REUNIUNILE PLENARE ALE COMISIILOR

a. Comisia catolica

Reuniunea plenară a Comisiei catolice a avut loc la Roma, între 11-14 octombrie 1976, când s-a alcătuit un raport în care au fost precizate metoda și temele ce puteau fi tratate, dar în colaborare cu Comisia Ortodoxă.

b. Comisia ortodoxa

Comisia tehnică interortodoxă a avut trei reuniuni plenare:

1. Chambésy, între 21-24 iunie 1977, sub președinția I.P.S. Mitropolit Meliton al Calcedonului, când s-au precizat următoarele: dialogul trebuie să aibă scop final restabilirea comuniunii între cele două Biserici, dialogul să se desfășoare în condiții identice și în raport de egalitate, dialogul să înceapă cu problemele care unesc cele două Biserici, fără a le evita pe cele care le despart.

Pentru sincronizarea activității celor două Comisii pregătitoare s-a hotărât înființarea unui Comitet de coordonare format din teologi ai ambelor Comisii.

2. Chambésy, între 14-18 noiembrie 1977, sub președinția I.P.S. Mitropolit Partenie al Cartaginei. S-au propus zece teme privind Sfintele Taine, ce urmau să fie discutate.

Comitetul de coordonare a Comisiilor tehnice de dialog s-a intrunit intre 29 martie - 1 aprilie 1978. La aceasta reuniune s-au analizat propunerile si rapoartele celor doua Comisii pregatitoare si s-a emis o lista de zece teme, pentru prima faza a dialogului.

3. Chambésy, intre 25-27 iunie 1978, sub presedentia I.P.S. Mitropolit Partenie al Cartaginei. Acum s-au analizat rezultatele Comitetului de coordonare intrunit anterior si au fost acceptate cele zece teme propuse, constatandu-se ca tematica este cuprinzatoare si exista sanse reale pentru rezultate concrete.

Inceperea dialogului teologic ortodox-catolic a fost anuntata cu prilejul vizitei Papei Ioan Paul al II-lea la Constantinopol, intre 29-30 noiembrie 1979, cand Sanctitatea Sa, Patriarhul ecumenic Dimitrios I (1972-1991), a anuntat ca relatiile ortodoxo-catolice intra intr-o noua faza istorica, aceea a deschiderii unui dialog teologic oficial, care sa aiba scop restabilirea comuniunii dintre cele doua Biserici.

PREMISELE DIALOGULUI

Dialogul ortodox-catolic se desfasoara intre cele doua Biserici cu traditie istorica bimilenara: Biserica Ortodoxa, care cuprinde toate Bisericile Ortodoxe locale, si Biserica romano-catolica. In felul acesta, o prima premisa este apostolicitatea celor doua Biserici crestine, ce-i drept, revendicata putin diferit: Biserica Ortodoxa marturiseste credinta pe temelia tuturor apostolilor, Biserica romano-catolica il are in centru pe Sfantul Apostol Petru.

De asemenea, ambele Biserici recunosc cele sapte Sfinte Taine in interiorul Bisericii, ca mijloace de sfintire. Depasind deosebirile dogmatice, cele sapte Sfinte Taine sunt administrate credinciosilor in vederea primirii harului Duhului Sfant, care-i indrepteaza spre mantuire.

Apoi, au existat contacte intre ortodocsi si catolici dupa 1054, chiar daca unele au fost deosebit de dure, dar ele au contribuit la cunoasterea faptului ca fiecare Biserica are continuitate istorica si identitate proprie. Excesele unor ordine monahale catolice, in momente de criza ale Bisericii romano-catolice, desi au provocat rani greu de vindecat, nu au putut rupe legaturile interbisericesti.

Reprezentantii Bisericii Ortodoxe s-au dovedit foarte competenti in afirmarea adevarurilor de credinta si au reusit sa treaca peste evenimentele istorice neplacute, care, de multe ori, au provocat mari greutatea ortodocsilor. Si aici nu putem trece cu vederea uniatiismul, eveniment pe care nici ortodocsii nici catolicii nu-l pot evita, deoarece catolicii nu au intreprins nimic concret si la obiect privind pozitia fata de uniatiism, iar ortodocsii suporta in continuare consecintele acestui eveniment.

INTRUNIRILE OFICIALE ALE DIALOGULUI ORTODOX-CATOLIC

1. Patmos-Rhodos, Grecia, 29 mai – 4 iunie 1980.

Comisia a fost invitata Patriarhiei ecumenice. Deschiderea oficiala a dialogului a avut loc in biserica manastirii „*Sfantul Ioan Teologul*” din Patmos. Dupa deschiderea festiva, participantii au plecat spre Rhodos, unde doua zile s-au purtat discutii privind numarul participantilor si metoda de lucru. Prezenta unor catolici de rit oriental (uniti) in delegatia romano-catolica a provocat vii discutii, deoarece partea catolica a dat promisiuni ca nu vor fi printre participanti si uniti. Depasindu-se dificultatile date, s-a trecut la precizarea metodologiei dialogului si a temelor de discutie. Astfel, s-a aprobat urmatoarea lista de teme:

- a. Taina lui Hristos exprimata si realizata prin Duhul Sfant ca taina a Bisericii;
- b. Euharistia ca taina prin excelenta a Bisericii;
- c. Tainele de initiere crestina si raportul lor cu unitatea Bisericii;
- d. Raporturile dintre taine si structura canonica a Bisericii;
- e. Credinta si comuniunea sacramentala;
- f. Tainele in raport cu istoria si eshatologia;
- g. Tainele si innoirea omului si a lumii;
- h. Diferentele liturgice in savarsirea tainelor.

Tot acum s-au stabilit subcomisiile pentru pregatirea lucrarilor celei de-a

doua intruniri. Subcomisiile (in numar de trei) urmau sa redacteze cate un referat, care sa fie prezentat Comitetului de coordonare al Comisiei mixte de dialog.

Din partea Bisericii Ortodoxe Romane au participat I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului si pr. prof. Stefan Alexe.

2. München, Germania, 30 iunie- 6 iulie 1982.

Tema: *Taina Bisericii si a Euharistiei in lumina Tainei Sfintei Treimi.*

Aceasta a fost practic prima confruntare teologica oficiala dintre Biserica Ortodoxa si Biserica romano-catolica dupa Schisma. Discutiile n-au fost nici simple si nici usoare. Punctul cel mai important al acestei intruniri a fost faptul ca discutiile au avut ca rezultat elaborarea unui document comun, ca expresie a cautarii si concretizarii unitatii de credinta a celor doua Biserici.

La fel ca si dupa prima intrunire, au avut loc intalnirile Subcomisiilor de lucru si a Comitetului de coordonare pentru pregatirea lucrarilor viitoarei intruniri.

Din partea Bisericii Ortodoxe Romane au participat I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului si pr. prof. dr. Dumitru Staniloae.

3. Creta, Grecia, 30 mai – 8 iunie 1984.

Tema: *Credinta, tainele si unitatea Bisericii.*

Inca de la intrunirea Comitetului de coordonare tema a dat nastere la diferite discutii, datorita faptului ca traditia catolica este diferita de traditia ortodoxa.

Din toate discutiile purtate si la Creta, a fost evident ca elementele de diferenta din practica romano-catolica, cu privire la tainele de initiere vin din istorie, din traditia apuseana, nu din Sfanta Scriptura si nici din traditia initiala comuna.

Discutiile au continuat pana in ultimul moment al intrunirii. Din pacate, nu s-a putut ajunge la un consens. Din acest motiv nu s-a putut semna documentul comun, specificandu-se ca nu a fost suficient timpul pentru discutii. Problemele urmau a fi transmise Comitetului de coordonare spre a se definitiva documentul.

Din partea Bisericii Ortodoxe Romane au participat I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului si pr. prof. Dumitru Radu.

4. Bari, Italia, 29 mai – 7 iunie 1986 si 9 – 16 iunie 1987.

Tema a fost aceeaasi ca si la a treia intrunire.

Din cauza dificultatilor care nu si-au gasit rezolvarea nici in discutiile Comitetului de coordonare, a fost nevoie de doua sesiuni ale acestei intruniri. Se urmasa, la prima sesiune, pregatirea unui document cu tema „*Taina Hirotoniei in structura sacramentala a Bisericii si, in special, importanta succesiunii apostolice pentru sfintirea si unitatea poporului lui Dumnezeu*” si finalizarea documentului „*Credinta, tainele si unitatea Bisericii*”. Dupa indelungi dezbateri, parerile fiind foarte impartite, s-a acceptat ca definitivarea textului sa se faca la urmatoarea sesiune. Dificultatile s-au ivit si din cauza faptului ca au lipsit delegatiile Bisericilor din Grecia, Ierusalim, Rusia si Georgia, iar, intre timp, s-au retras delegatiile Bisericilor din Serbia, Cipru, Polonia si Cehoslovacia.

A doua sesiune de la Bari s-a desfasurat dupa ce in septembrie 1986 s-a intrunit si Comitetul de coordonare pentru discutarea problemelor ramase.

In primul rand, s-a urmarit definitivarea documentului de la Creta, care a capatat caracterul si de document de dialog, nu numai ca un acord comun.

Apoi, la cererea Bisericii din Grecia si Ierusalim, s-a pus problema prozelitismului si uniaticismului. S-a admis, de catre catolici, infiintarea unei Comisii mixte locale pentru studierea celor doua fenomene in Tara Sfanta. De asemenea, s-a propus infiintarea unei subcomisii speciale, formata din cinci ortodocsi si cinci catolici pentru studierea uniaticismului si a practicilor sale.

Intrucat nu s-a mai ajuns sa se discute despre „*Taina Hirotoniei in structura sacramentala a Bisericii*”, tema a fost programata pentru viitoarea intrunire.

Din partea Bisericii Ortodoxe, au participat, la ambele sesiuni, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului si pr. prof. Dumitru Radu.

5. Uusi-Valamo, Finlanda, 19-27 iunie 1988.

Tema: *Taina Preotiei in structura sacramentala a Bisericii.*

Lucrarile s-au desfasurat in manastirea Uusi-Valamo, renumit centru de cultura teologica si de rugaciune din Finlanda.

Punctul de plecare a fost proiectul documentului privind Taina Preotiei, proiect care a inceput sa fie discutat si la Bari in prima sesiune. Discutiile au fost multe, cu insistente si greutati inerente, dar, pana la urma, s-a ajuns la un rezultat.

S-a discutat si despre imbunatatirea metodei de lucru a dialogului.

S-a stabilit ca proiectul viitorului document de dialog sa poarte titlul „*Consecintele eclesiologice si canonice ale structurii sacramentale a Bisericii. Sinodalitate si autoritate in Biserica*”.

Intense au fost si discutiile privind prozelitismul si uniaticismul. Asa cum s-a propus si la Bari, s-a hotarat infiintarea unei subcomisii speciale formata din sase ortodocsi si sase catolici, care sa discute numai problema uniaticismului, iar rezultatele sa fie transmise Comitetului de coordonare.

Intalnirea subcomisiilor si a Comitetului de coordonare in anii 1989-1990 a prins evenimentele istorice ale caderii regimului totalitarist din Europa. Subcomisia speciala a emis un raport privind uniaticismul si prozelitismul, care a ramas confidential pana la urmatoarea intrunire oficiala.

Din partea Bisericii Ortodoxe Romane au participat I.P.S. Antonie, Mitropolitul Ardealului si pr. prof. Dumitru Radu

6. Freising, Germania, 6-15 iunie 1990.

Tema: *Consecintele eclesiologice si canonice ale naturii sacramentale a Bisericii. Sinodalitate si autoritate in Biserica.*

Alaturi de aceasta tema urma sa fie tratata si problema uniaticismului, care a fost dezbatuta de subcomisia speciala intre 28-31 ianuarie 1990. Insa, datorita reaparitiei pe scena istoriei a libertatii religioase in tarile fost-comuniste, uniaticismul a devenit mai incisiv si, de aceea, s-a stabilit rediscutarea problemei uniaticismului, conform evenimentelor aparute. Nimeni nu s-a gandit ca revigorarea greco-catolicismului (catolicismului de rit bizantin) va aduce atat de multa tensiune. Absenta unui mare numar de ortodocsi a evidentiat gravitatea problemelor in sanul Ortodoxiei.

Discutiile au fost dificile. O saptamana s-a discutat asupra problemelor grele cu care se confrunta mai ales Biserica Ortodoxa, fara a se ajunge la un rezultat concret. Abia s-a reusit sa se emita o Declaratie, cu caracterul unei luari de pozitie fata de uniaticism si prozelitism, care a fost data publicitatii impreuna cu un comunicat de presa.

Intrucat se implineau zece ani de la inceputul dialogului, atat Sanctitatea Sa Dimitrios I, patriarhul ecumenic, cat si Papa Ioan Paul al II-lea au trimis telegrame de incurajare a dialogului.

Din partea Bisericii Ortodoxe Romane au participat pr.prof. Dumitru Radu si pr. prof. Mircea Basarab.

Comitetul de Coordonare, intrunit intre 10-15 iunie 1991, la Ariccia, a discutat numai despre problema uniata.

7. Balamand, Liban, 17-24 iunie 1993.

Lucrarile Comisiei de la Balamand au pornit de la documentul de lucru elaborat la Ariccia in iunie 1991 cu titlul „*Uniaticismul, metoda de unire din trecut si cautarea actuala a deplinei comuniuni*”. Acest text a fost studiat paragraf cu paragraf. Libertatea de miscare in discutii a fost limitata si datorita numarului redus de participanti. Discutiile nu au fost usoare, dar s-a emis un document oficial numit *Documentul de la Balamand*, in care s-a precizat ca „*uniaticismul nu mai poate constitui model si metoda de unire a celor doua Biserici*”.

S-a mai discutat asupra dreptului de existenta a Bisericilor Catolice Orientale, drept pe care Biserica Ortodoxa nu il contesta. Problema nu o constituie dreptul la existenta, ci identitatea eclesiologica.

In finalul lucrarilor, s-a dat si un *Comunicat comun*, in care se specifica efortul celor doua Biserici pentru refacerea unitatii crestine.

Din partea Bisericii Ortodoxe Romane au participat I.P.S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei si pr. prof. Dumitru Radu.

8. Baltimore, Statele Unite, 9-19 iulie 2000.

Tema: *Implicatiile eclesiologice si canonice ale uniaticismului.*

Anul 2000, considerat anul jubileului, a avut o semnificatie deosebita pentru crestinism. Totodata, Comisia mixta a aniversat douazeci de ani de la prima ei sesiune plenara.

Discutiile s-au axat pe *Documentul de la Balamand*. Daca, pentru Vatican Documentul de la Balamand a reprezentat o solutie satisfacatoare, el reusind sa determine, in cele din urma, acceptarea lui chiar si de catre Bisericile unite din Orientul Apropiat si Ucraina, in Bisericile Ortodoxe el a provocat o adevarata criza.

In 1995, dialogul parea blocat. In urma vizitei Sanctitatii Sale Bartholomaios I la Roma (27-29 iunie 1995), s-a hotarat continuarea dialogului. In aprilie 1997, s-a intrunit Comitetul de lucru, care a inceput sa redacteze un document pe tema amintita. Acest text a fost discutat la Constantinopol in decembrie 1997 si in Comitetul de coordonare de la Ariccia in iunie 1998. Dupa lungi discutii, s-a adoptat un text cu sapte paragrafe.

Acest document afirma ca implicatiile eclesiologice si canonice ale uniatismului si existentei Bisericilor unite sunt profund legate de chestiunea autoritatii si a primatului in Biserica.

In urma unor aprinse discutii, in care s-a afirmat ca nu se doreste stoparea dialogului, ci continuarea lui, s-a emis o motiune privitoare la textele de la Ariccia si de la Baltimore, care au ramas sub embargo. Datorita lipsei delegatilor Bisericilor Serbiei, Bulgariei, Greciei si Cehiei si Slovaciei si datorita pozitiei intransigente a romano-catolicilor in acceptarea Documentului de la Balamand, ortodocsii au declarat nul Documentul de la Balamand.

Prin urmare, intrunirea de la Baltimore a confirmat inca o data, dupa Balamand, impasul dialogului teologic.

Din partea Bisericii Ortodoxe Romane au participat P.S. Episcop Timotei Seviciu al Aradului si arhid. conf. dr. Ioan I. Ica jr.

RELATIILE AJUTATOARE DIALOGULUI

Schimburile de vizite ecumenice si de scrisori intre Intaistatatorii Bisericilor Ortodoxe si Vatican au favorizat deschiderea si lucrarile dialogului.

Cele mai importante au fost:

1. Vizita Papei Ioan Paul al II-lea la Sanctitatea Sa Dimitrios I, Patriarhul ecumenic, intre 29-30 noiembrie 1979, la Constantinopol, o vizita intr-o regiune necatolica si necrestina, cand s-au facut declaratii oficiale privind deschiderea unui dialog teologic ortodox-catolic.

2. Vizita Sanctității Sale Dimitrios I, Patriarhul ecumenic, la Roma, între 3-7 decembrie 1987, unde s-a întâlnit cu Papa Ioan Paul al II-lea, într-un moment de reușită al dialogului, după ce Comisia mixtă a reușit să adopte două documente oficiale (München, 1992 și Bari, 1987). În ziua de 6 decembrie 1987, la cinstitirea Sfântului Nicolae, papa a rostit Crezul în limba greacă, fără adusul Filioque.

3. Vizita particulară a Prea Fericitului Parinte **Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la Vatican, în 5 ianuarie 1989, vizita ce a avut loc în timpul deplasării spre India (cu escală la Roma). Vizita a fost un prilej important de cunoaștere a realităților celor două Biserici. În semn de recunoștință pentru această întrevvedere, Prea Fericitul Teoctist i-a înmănat Papei Ioan Paul al II-lea ediția jubiliară a Bibliei de la București, o icoană pe sticlă transilvăneană și o broderie populară. Papa i-a oferit Prea Fericitului Teoctist „Crucea de Aur” a Sfântului Constantin cel Mare.

4. Întrunirea Intaistatatorilor Bisericii Ortodoxe, la inițiativa Sanctității Sale Bartholomaios I, Patriarhul ecumenic, la Constantinopol, între 13-15 martie 1992. Au participat doisprezece din cei patrusprezece Intaistatatori ai Bisericii Ortodoxe. Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat Prea Fericitul Parinte Teoctist, I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului. Întrunirea a avut loc în urma schimbărilor survenite în Europa după 1989. Privind dialogul teologic ortodox-catolic, toți Intaistatatorii au fost nemulțumiți de atitudinea Vaticanului față de Biserica Ortodoxă, după revenirea uniaticismului. Cu toate acestea, s-a hotărât continuarea dialogului cu discutarea problemei uniaticismului, până se va ajunge la o înțelegere.

5. Vizita Sanctității Sale Bartholomaios I, Patriarhul ecumenic, la Papa Ioan Paul al II-lea, la Roma, între 27-30 iunie 1995. În timpul vizitei s-a atins și problema uniaticismului, care a pus în impas dialogul teologic dintre cele două Biserici. În Declarația comună, care s-a semnat la Roma, s-a specificat că dialogul trebuie să continue spre rezolvarea problemelor ivite.

Ulterior, între 13-14 iulie 1995, s-a întrunit comisia Ortodoxă de dialog cu catolicii, care a afirmat că Documentul de la Balamand, cu toate imperfecțiunile lui, este un pas într-o direcție bună și că trebuie depășit impasul care s-a instalat datorită fenomenului uniatic.

6. Vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România, între 7-9 mai 1999, făcută la invitația președintelui României și a Prea Fericitului Parinte **Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. În cuvântările Sale, Papa a amintit de uniaticism, dar nu a lăsat să se înțeleagă că uniaticismul este o metodă de unire din trecut și nu mai are actualitate. În urma acestei vizite, dialogul teologic a prins nou curaj și speranță spre unitatea creștină.

DISCUTIILE ASUPRA PRINCIPALELOR DOCUMENTE ALE DIALOGULUI

Cele mai importante discutii s-au purtat asupra urmatoarelor documente:

1. *Documentul de la München*, a carui elaborare nu a fost usoara. Dupa cum reiese din prefata documentului, membrii de dialog au pornit de la credinta comuna a celor doua Biserici, cautand sa abordeze treptat si punctele divergente. Din acest motiv, privit in sine, documentul nu are o valoare teologica deosebita, dar are o valoare privit in contextul dialogului. Discutiile principale s-au referit la pozitia Sfantului Duh in Sfanta Treime, la epicleza si la pozitia episcopului in Biserica.
2. *Comunicatul comun de la Creta*, in care se evidentiaza faptul ca Tainele de initiere (Botez, Mirungere, Euharistie) sunt bazate pe o invatatura consistenta a celor doua Biserici, dar aspectul liturgic contine dezacorduri (e vorba mai ales de Confirmare, care se administreaza separat de Botez).
3. *Documentul de la Bari*, a carui elaborare a fost lunga si anevoioasa. Desi s-a crezut ca nu vor fi mari probleme privind „*Credinta, Tainele si unitatea Bisericii*”, s-a dovedit ca timpul de separatie intre cele doua Biserici a dus la o schimbare destul de vizibila. De aceea, dupa semnarea documentului, care a fost numit „document de dialog”, s-a constatat ca exista inca multe lucruri de discutat pe marginea temei.
4. *Documentul de la Uusi-Valamo*, privind Taina Preotiei in structura sacramentala a Bisericii. Dezbaterile asupra documentului au fost dificile, datorita terminologiei adoptate de catolici si datorita intelegerii de catre acestia a primatului papal si infailibilitatii si, apoi, a celibatului.
5. *Declaratia de la Freising*, care a fost un moment important in desfasurarea dialogului. Se condamna categoric eclesiologia exclusivista cu consecintele ei: prozelitismul si uniaticismul. Refacerea unitatii Bisericilor aflate in dialog nu e posibila decat intr-o baza eclesiologica a comuniunii.
6. *Documentul de la Balamand*, cel mai discutat dintre toate, deoarece pune problema uniaticismului in mod direct. Intrucat Biserica Ortodoxa se confrunta direct cu uniaticismul, s-a afirmat, de catre I.P.S. Mitropolit Antonie, ca problema uniata trebuie analizata pornind de la realitatile prezente si nu de la cele trecute, care nu sunt evitate, dar nu corespund vremii actuale. Semnarea documentului atat de catre ortodocsii prezenti, cat si de catolici a insemnat un pas inainte in rezolvarea problemelor provocate de uniaticism.

EVALUAREA CRITICA A DIALOGULUI SI CONVERGENTELE ATINSE

Dialogul dintre Biserica Ortodoxa si Biserica romano-catolica este un dialog teologic si, de aceea, temele au un caracter teologic.

In primul rand, s-a discutat despre **pozitia Sfantului Duh in Sfanta Treime**. Aceasta, intrucat, dupa invatatura Bisericii romano-catolice, Sfantul Duh purcede si de la Fiul –

Filioque. Textul adoptat in *Documentul de la München* spune: „... acest Duh care purcede de la Tatal (Ioan 15:26), ca singur izvor in Treime, si care a devenit Duhul infierii noastre (Romani 8:15)”, dar introducerea facuta la text lasa o urma de indoiala ca Biserica romano-catolica ar fi in totalitate de acord ca Duhul Sfânt purcede numai de la Tatal: „Fara a dori sa rezolvam inca dificultatile existente intre Rasarit si Apus in legatura cu relatia dintre Fiul si Duhul...” spune textul. Cu toate acestea, au existat voci care si-au exprimat parerea de a exclude din Simbolul credintei Filioque. De exemplu, la intalnirea dintre papa Ioan Paul al II-lea si patriarhul ecumenic Dimitrios I, papa a rostit Simbolul de credinta fara Filioque.

Documentul de la Uusi-Valamo, intareste cele stabilite la München: „Duhul Sfânt, care din vesnicie purcede de la Tatal si se odihneste asupra Fiului, a pregatit si implinit evenimentul lui Hristos. Intruparea Fiului lui Dumnezeu, moartea si Invierea Sa, s-au implinit, dupa voia Tatalui, in Duhul Sfânt”. Cu toate acestea, ulterior, nu s-a mai discutat despre aplicarea practica a celor hotarate.

Apoi, s-au purtat discutii privind **invatatura despre Biserica**. *Documentul de la München* precizeaza:

„Referindu-ne la Noul Testament, putem remarca mai intai ca Biserica desemneaza o realitate locala. Biserica exista in istorie ca Biserica locala. Pentru o regiune se vorbeste mai degraba de Biserici, la plural; este vorba intotdeauna, insa, de Biserica lui Dumnezeu, dar de Biserica dintr-un anumit loc”. *Documentul de la Uusi-Valamo* specifica: „In Biserica institutia slujirii trebuie implinita viu, in sfintenie, in perspectiva sfintirii poporului lui Dumnezeu. Prin aceasta, toata Biserica si, in special, slujitorii ei sfintiti, pot sa contribuie la <<desavarsirea sfintilor, la lucrul slujirii, la zidirea trupului lui Hristos>>, iar diferitele slujiri devin posibile prin multimea darurilor (Efeseni 4:11 s.u.)”. Prin urmare, Biserica este recunoscuta ca institutie divino-umana unde lucrarea lui Hristos si a Duhului Sfânt sunt strans legate.

Tot in *Documentul de la Uusi-Valamo* au fost precizate caracteristicile esentiale ale slujirii in Biserica: dimensiunea sacramentala, adica slujirea prin Sfintele Taine, din care face parte si Preotia; dimensiunea eshatologica, caci prin Sfintele Taine primim harul Duhului Sfânt care ne face partasi Imparatiei lui Dumnezeu; dimensiunea apostolica „intrucat in ea se afla in continuitate si in legatura prin tot ceea ce face, cu ceea ce s-a daruit prin Hristos si s-a mijlocit in istorie prin Apostoli”.

O alta tema pusa in discutie a fost **pozitia episcopului in Biserica**. Delegatia romana a insistat la München sa se mentioneze ca episcopul este „garant al traditiei” numai in Biserica, iar nu separat de aceasta. Traditia Bisericii se pastreaza si se raspandeste printre credinciosi prin Taine si evlavie, iar, daca vreun episcop se indeparteaza de la traditie, aceasta se pastreaza mai departe de catre popor. Istoria a demonstrat ca atat in timpul lui Nestorie, cat si in secolul al XVIII-lea, Ortodoxia a fost pastrata prin credinciosi, care au luptat pentru apararea termenului *theotokos* (in primul caz) si pentru apararea dreptei credinte impotriva uniatismului (in al doilea caz). Astfel, s-a dorit sa se faca o referire

indirecta la faptul ca prin Conciliul I Vatican s-a hotarat ca papa poate lua hotarari dogmatice fara consensul Bisericii, ceea ce contravine Bisericii primare.

Vorbindu-se despre succesiunea apostolica, ea a fost definita la Uusi-Valamo ca „*pornirea spre lumea viitoare in puterea Duhului Sfânt si in fidelitate fata de ceea ce Apostolii au transmis din ceea ce Iisus a facut si a invatat*”. Cu toate ca s-a voit deschiderea discutiei privind primatul papal, nu s-a reusit acest lucru, deoarece au intervenit alte evenimente, care au schimbat cursul dialogului. Oricum, succesiunea apostolica se transmite mai departe prin Biserica slujitorilor si nu numai unuia izolat.

La Freising s-a condamnat categoric eclesiologia exclusivista, potrivit careia mantuirea nu se poate obtine decat numai in Biserica proprie si ca toti cei care nu fac parte din aceasta Biserica, nu-si pot castiga mantuirea. Aceasta viziune exclusivista a aparut in Biserica romano-catolica mai ales dupa reforma protestanta prin falsa interpretare a textului „*extra ecclesiam nulla salus*” a sfântului Ciprian al Cartaginei. Prin urmare, reiese ca Biserica Ortodoxa, fiind o Biserica rupta de Scaunul papal, nu putea oferi mantuirea, si solutia salvarii credinciosilor ar fi intoarcerea la scaunul Romei. Ori, aceasta a dus la fenomenul uniat.

Partea a treia a *Documentului de la Uusi-Valamo* este consacrată **membrilor Bisericii**, vorbindu-se despre preotia speciala data episcopilor, preotilor si diaconilor. S-a respins teza potrivit careia „*preotia imparateasca*” ar fi o notiune protestanta, afirmandu-se ca ea este preotia speciala, care cuprinde cele trei aspecte: puterea invatatoreasca, puterea sfintitoare si puterea conducatoare.

O problema, care s-a incetatenit la romano-catolici, a fost **celibatul preotesc**. Biserica Ortodoxa impune celibatul numai episcopilor, iar in ce priveste preotii si diaconii nu-l impune, dar nu-l exclude la cerere. In Biserica romano-catolica celibatul este obligatoriu. S-a constatat ca aceasta diferenta nu impiedica unitatea celor doua Biserici, deoarece s-a precizat ca este un obicei privind cerinte disciplinare si canonice.

Vorbindu-se de „*preotia imparateasca*” s-a discutat si despre **rolul mirenilor in Biserica**: „*Toti membrii Bisericii participa, ca membri ai Trupului lui Hristos, la preotia Sa si sunt, prin aceasta, chemati sa devina „o jertfa vie si bineplacuta lui Dumnezeu” (Romani 12:1). Credinciosii, impreuna cu Hristos isi aduc prinosul lor in slujba euharistica, ca preotie imparateasca. Ei fac aceasta in baza actelor slujitorilor care Il fac pe Hristos prezent in mijlocul lor*”.

Tot la Uusi-Valamo s-a discutat si despre o problema aparuta in teologia apuseana: **hirotonia femeilor**. Documentul precizeaza clar ca „*Bisericile noastre raman fidele traditiilor teologice si istorice potrivit carora se hirotonesc numai barbati*”. Pentru a nu lasa impresia ca se ignora rolul femeilor in Biserica, s-a precizat ca femeile in istoria Bisericii, au jucat un rol important, dar nicaieri nu se specifica faptul ca ar fi primit vreo consacrare, ci doar harisme.

Discutii indelungi s-au purtat privind **Sfintele Taine** (Creta, Bari, Uusi-Valamo). In Biserica romano-catolica s-a incetatenit obiceiul ca, dupa Botez, Confirmarea sa se faca separat de la varsta de opt ani. S-a constatat ca invatatura de credinta privind cele doua taine este consistenta in ambele Biserici, doar practica este alta.

In Creta, ambele Biserici au ajuns la concluzia ca Botezul si Mirungerea sunt strans legate in timp, intre ele, din punct de vedere sacramental-teologic. In sprijinul separarii in timp a Confirmarii de Botez catolicii au adus urmatoarele justificari: necesitatea catehizarii inainte de Confirmare, necesitatea contactului direct cu episcopul si necesitatea ca cel botezat sa fie constient si responsabil fata de sacramentul Confirmarii. Aceste argumente nu au fost suficiente pentru ortodocsi, pentru ca s-a pus problema de ce aceste conditii nu sunt cerute si la Botez, la care catolicii n-au mai dat nici un raspuns. Practica primara a fost ca Mirungerea se facea indata dupa Botez, practica atestata si in Sfanta Scriptura si in scrierile Parintilor. Pana la urma, desi ambele Biserici au fost de acord ca tainele de initiere pot fi administrate de catre episcop si preot, totusi romano-catolicii practica Confirmarea savarsita numai de episcop. Ei au afirmat ca practica e mai puternica decat teoria, iar schimbarea ar putea aduce tensiuni.

La Bari, s-a discutat si despre raportul tainelor de initiere cu unitatea Bisericii. Partea ortodoxa nu a putut intelege pe deplin de ce catolicii amana Confirmarea. S-ar fi dorit ca partea catolica sa se straduiasca in a incerca sa revina la practica veche a Bisericii, lucru care nu a rezultat din discutii. Dimpotriva, catolicii au cerut partii ortodoxe sa accepte acest lucru ca pe un fapt specific traditiei apusene. Ortodocsii nu au acceptat acest compromis, deoarece au considerat ca argumentele aduse de catolici sunt simpliste si nimeni nu a adus in discutie problema: ce se intampla cu cei ce mor inaintea Confirmarii? De aceea, *Documentul de la Bari* nu a fost observat ca „*document de acord*”, ci „*document de dialog*”.

In schimb, vorbindu-se despre credinta si comuniunea in Taine s-a afirmat ca credinta adevarata este dar dumnezeesc, dar si raspunsul liber al omului, care se marturiseste in Biserica, caci nu poate exista comuniune sacramentala fara comuniune de credinta. Cea mai sigura calauza a credintei pentru poporul credincios este „*marturia Parintilor si a Sinoadelor ecumenice comune*”. Biserica se raporteaza la Simbolul de credinta niceo-constantinopolitan, care e norma necesara comuniunii in Biserica.

Tot privind Sfintele Taine s-a discutat la München despre epicleza euharistica, rugaciune care nu se mai pastreaza in missa catolica. Textul documentului specifica: „*Iata de ce taina Euharistiei se implineste in rugaciunea care uneste cuvintele prin care Cuvantul intrupat a instituit taina si in epicleza prin care Biserica actioneaza in credinta, implora pe Tatal, prin Fiul, sa trimita pe Duhul, pentru ca intr-o unica productie a Fiului intrupat totul sa se implineasca in unitate*”. Pozitiv este faptul ca apare in document termenul „*epicleza*”, uitat de teologia catolica, dar in practica nu l-au acceptat.

Taina Preotiei, abordata la Uusi-Valamo, a avut un ecou deosebit in randul participantilor la dialog, afirmandu-se invatatura aproape comuna a celor doua Biserici cu exceptia primatului papal, a infailibilitatii si a celibatului preotesc. S-a aratat clar ca preotia

speciala a fost data celor doisprezece Apostoli, pe care „*Hristos i-a ales din popor, i-a inzestrat cu autoritate si putere si i-a intarit cu harul Duhului Sfânt*” si care este continuata in Biserica prin episcopi, preoti si diaconi.

Cele mai acute discutii au avut loc pe marginea **uniatismului si prozelitismului**, la Freising, Balamand si Baltimore. Era o problema care se arata dificila inca inainte de inceperea oficiala a dialogului si s-a acutizat dupa evenimentele din Europa de Est si Sud-Est din 1989.

La Freising, greco-catolicii au incercat sa dea explicatii simpliste privind revenirea lor pe scena istoriei dupa 1989. Ortodocsii au privit lucrurile mult mai profund, pornind de la premisa: ce inseamna de fapt uniatismul? Cum s-a nascut? Cum se poate justifica teologic existenta intre Biserica Ortodoxa si Biserica romano-catolica a Bisericii catolice de rit bizantin? S-a ajuns chiar la concluzia ca dialogul nu poate continua fara a depasi problema uniatismului. Decizia de schimbare a temei precedente pe tema uniatismului nu s-a luat usor, dar s-a constatat ca e stringenta. Dupa rapoarte amanuntite privind tensiunile dintre uniti si ortodocsi. Dupa o saptamana de discutii abia s-a emis o declaratie cu concluzii. In *Declaratie* ramane clar textul: „*noi respingem uniatismul ca metoda de cautare a unitatii, pentru ca se opune traditiei comune a Bisericilor noastre*”. Cu toate acestea, catolicii n-au tinut cont de Declaratia de la Freising, care arata ca uniatismul si prozelitismul au fost si sunt consecintele unei eclesiologii exclusiviste.

Comitetul de Coordonare, intrunit intre 10-15 iunie 1991, la Ariccia, a reusit sa redacteze un proiect de document cu titlul „*Uniatismul, metoda de unire din trecut si cautarea actuala a deplinei comuniuni*”, desi ortodocsii au protestat privind refacerea uniatismului, iar catolicii nu au luat o atitudine clara. Ba mai mult, in Rusia si Romania au fost numiti episcopi greco-catolici, fara acoperire pastorală. Insa, intrunirea Intaistatorilor Bisericilor Ortodoxe, intre 13-15 martie 1992, la Constantinopol, a mai dat o sansa dialogului.

Tema propusa la Comitetul de coordonare a fost reluata la Balamand. Dupa aprigi discutii s-a emis *Documentul de la Balamand*, in trei parti: Introducere, Principii eclesiologice si Reguli practice. Foarte multe au fost reactiile pro si contra dupa emiterea Documentului. Cert este ca *Documentul de la Balamand* este cel de-al cincilea act oficial al dialogului ortodox-catolic. Afirmatiile facute in Document, chiar daca unele sunt ambigue, au mare importanta. Este incontestabil o schimbare de optica a catolicilor, care au recunoscut fata adevarata a uniatismului. Numai ca Documentul a fost receptat intr-un fel de ortodocsi si intr-altfel de catolici. Catolicii au vazut si in Biserica greco-catolica o „Biserica sora”. Atunci a aparut intrebarea: cate Biserici se afla in dialog, doua sau trei? Greco-catolicii au reactionat exploziv privind Documentul de la Balamand, considerandu-l fara valoare pentru ei, ceea ce reiese si dintr-o scrisoare trimisa Vaticanului in 8 iulie 1993.

Ortodocsii au vazut in *Documentul de la Balamand* un pas pozitiv privind dialogul. El a fost aprobat de Patriarhia Ecumenica, Patriarhia Romana, Patriarhia Alexandriei, Patriarhia Antiohiei, Patriarhia Moscovei, Biserica Ciprului, Biserica Poloniei, Biserica

Albaniei si Biserica Finlandei, dar a fost respins de Biserica Greciei, Patriarhia Serbiei, Patriarhia Bulgariei, Biserica Finlandei si comunitatea Muntelui Athos.

Totusi, conflictele dintre ortodocsi si greco-catolici nu s-au stins. De aceea, o noua sesiune a dialogului a intarziat foarte mult. S-a vazut ca odata cu uniaticismul dialogul a intrat in impas.

Astfel, la Baltimore ortodocsii au cerut din nou rezolvarea problemei uniaticismului, ca o conditie prealabila pentru continuarea dialogului. Uniaticismul pune in joc o dubla faza, impletind in el planuri distincte, care nu trebuie nici separate, nici confundate: prima arata ca uniaticismul este o realitate teologica si social-politica, a doua arata ca uniaticismul este o anomalie eclesiologica, pentru ca uneste spre sincretism traditia liturgica orientala cu o eclesiologie de tip latin. Ori, uniaticismul trebuie tratat de acolo de unde incepe cauza lui: primatul papal. Astfel, se intelege de ce la Baltimore s-a emis abia un *Comunicat de presa*. Urmeaza sa vedem care va fi rezolvarea si cum se va aplica practic.

SPIRITUALITATEA DIALOGULUI

Toate intrunirile de dialog s-au desfasurat sub Semnul rugaciunii. S-au savarsit Te-Deum-uri, Doxologii, Misse, in care s-a cerut ajutorul Duhului Sfant pentru a depasi greutatile propice unor astfel de discutii si a se ajunge la un acord comun.

La prima intrunire, I.P.S.Mitropolit Meliton al Calcedonului a rostit: „*ce putere a fost in stare sa ne aduca pe toti in Patmos, catolici si ortodocsi, care pana mai ieri eram in schisma sau chiar in dusmanie, daca nu puterea Duhului Sfant?*”

La a doua intrunire a avut loc o Vecernie solemnă, la inceput, si s-a comemorat personalitatea patriarhului Athnagoras, la zece ani de la trecerea sa spre cele vesnice. La Bari, toti participantii s-au inchinat moastelor Sfantului Ierarh Nicolae, considerat sfant al unitatii crestine, sub patronajul caruia s-a dorit desfasurarea acestei intruniri.

La Uusi-Valamo, fiecare zi de lucru a inceput cu Liturghia ortodoxa si cu Missa catolica si s-a incheiat cu Vecernia ortodoxa sau cu Missa catolica, intr-un cadru manastiresc deosebit.

La Freising, intrunirea a inceput in ziua Pogorarii Sfantului Duh, cand s-a rostit in limba greaca si in limba latina o rugaciune catre Sfantul Duh, deoarece atat la Ortodocsi, cat si la romano-catolici sarbatorirea Pastilor a fost la aceeasi data si, astfel, si a Cincizecimii.

La Balamand, atat Sfanta Liturghie, cat si Missa s-au oficiat in aceeasi biserică a manastirii.

La Baltimore, la fel, s-a inceput in duh de rugaciune.

Atat ortodocsii, cat si catolicii au participat in mod comun la slujbele religioase, care au dat posibilitati de familiarizare reciproca cu traditiile liturgice proprii si cu spiritualitatea specifica, fapt care a fost pentru toti un ajutor important in discutiile purtate.

SITUATIA ACTUALA A DIALOGULUI. EXISTA PERSPECTIVE ?

Dialogul dintre Biserica Ortodoxa si Biserica romano-catolica este unul din cele mai importante dialoguri teologice, deoarece este un dialog intre doua Biserici cu inceputuri apostolice.

Desi unii au criticat dialogul, iar altii l-au considerat o tradare a Ortodoxiei, cei mai multi teologi sunt de acord cu dialogul, considerandu-l benefic si necesar.

Adevarul este ca s-au dezbatut, la inceput, probleme teologice de mare importanta, dar evenimentele care au provocat reaparitia uniatisului au dus la tensiuni care au diminuat puterea si dorinta de dialog si unitate.

Scopul dialogului ortodox-catolic este acela de a reface comuniunea euharistica intre cele doua Biserici. Dar aceasta comuniune trebuie sa se bazeze pe iubire si adevar, mai ales pe dogmele credintei apostolice si impartasirea din acelasi potir, nu numai pe imbratisare frateasca in fata jurnalistilor.

Cert este faptul ca pana sa se ajunga la aceasta linie de unitate bisericeasca, este o cale foarte lunga, in care sunt necesare intruniri, dezbateri, argumente, contra-argumente, insa toate pe fondul dorintei de a realiza unitate si bazate pe sinceritate.

Cu toate acestea, uniatisul a introdus in dialog un impas. O privire rezonabila asupra evenimentelor istorice ale Bisericii romano-catolice si asupra dogmelor Ei ne arata ca tot ce s-a putut spune despre uniatis s-a spus la Balamand, fara a se vorbi direct despre primatul papal. Intr-o intalnire avuta cu Papa Ioan Paul al II-lea, in 1996, I.P.S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei i-a pus acestuia intrebarea daca partea catolica de dialog este de acord sa negocieze asupra primatului papal. Papa a raspuns afirmativ. Si, totusi, sesiunea de la Baltimore n-a lasat deloc vreun semn ca se doreste aceasta.

Sesiunea de la Baltimore arata clar ca dialogul nu mai poate inainta in aceasta directie, cum nu se mai poate nici limita la abordarea temelor care unesc cele doua Biserici, deoarece, in momentul de fata, toate se izbesc de cele doua probleme clare care despart Ortodoxia de Romano-catolicism: primatul papal si infailibilitatea papala. Tergiversarea celor doua probleme duce la critici si acuze.

Din documentele de dupa 1990, reiese ca trebuie sa fie clarificate criteriile unei adevarate eclesiologii de comuniune. Vorbind de uniatis, trebuie sa se inteleaga clar care este eclesiologia Sfintilor Apostoli si a Sfintilor Parinti din mileniul I al crestinismului.

In momentul de fata, deciziile revin Sinoadelor Bisericii Ortodoxe. Fiecare in parte va trebui sa ia o serie de decizii precum: poate continua dialogul sau nu? Daca se continua cum si cu ce tema?

Rolul Ortodoxiei romanesti, intr-un asemenea context, este acela de a fi dialogic si profetic: acela al vocatiei sale naturale ca spiritualitate si echilibru intre Ortodoxie si latinitate – asa cum a afirmat Prea Fericitul Parinte Patriarh **Teoctist** in cuvantarile cu ocazia vizitei papei in Romania.

xxx

In urma analizei rezultatelor celei de-a VII-a sesiuni de la Baltimore, Sfantul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romane a stabilit, conform temeiului nr. 3738/2000, formarea unei comisii a Bisericii noastre care sa discute privind stadiul actual al dialogului.

Dand curs hotararii Sfantului Sinod, I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei a convocat intrunirea comisiei la Palatul Patriarhiei, in data de 8 februarie 2002. S-a discutat despre problemele si reactiile aparute in lumea catolica si ortodoxa dupa sesiunea de la Baltimore, s-a propus adoptarea unei noi metodologii de lucru si intocmirea unor studii de catre profesorii de teologie cu subiecte privind problematica uniatismului si a expresiilor controversate folosite de catolici.

BIBLIOGRAFIE

DOCUMENTE

Prima sesiune a Comisiei tehnice teologice interortodoxe pentru pregatirea dialogului cu Biserica romano-catolica, Chambésy, 20-25 iunie 1977, temei nr. 13856/1977.

A doua sesiune a Comisiei tehnice teologice interortodoxe pentru pregatirea dialogului cu Biserica romano-catolica, Chambésy, 14-17 noiembrie 1977, temei nr. 13856/1977.

Intrunirea Grupului mixt de coordonare a Comisilor tehnice pentru pregatirea dialogului ortodoxo-romano-catolic, Roma, 19 martie – 1 aprilie 1978, temei nr. 5760/1978.

Intrunirea Comisiei tehnice interortodoxe pentru pregatirea dialogului cu Biserica romano-catolica, Geneva, 25-27 iunie 1978, temei nr. 5760/1978.

Prima intrunire a Comisiei mixte de dialog teologic intre Biserica Ortodoxa si Biserica romano-catolica, Patmos-Rhodos, 29 mai – 4 iunie 1980, temei nr. 10615/1979 si 6082/1980.

Intrunirea Comitetului de coordonare a Comisiei mixte de dialog ortodoxo-romano-catolic, Venetia, 25-30 mai 1981, teme nr. 2173/1981.

A doua sesiune a Comisiei mixte de dialog teologic ortodoxo-romano-catolic, München, 30 iunie – 6 iulie 1982, teme nr. 13006/1981.

Intrunirea Comitetului de Coordonare a Comisiei mixte de dialog ortodoxo -romano-catolic, Nicosia, 12-17 iunie 1983, teme nr. 8875/1983.

A treia sesiune a Comisiei mixte de dialog teologic ortodoxo - romano-catolic, Creta, 30 mai – 8 iunie 1984, teme nr. 10130/1984.

A patra sesiune a Comisiei mixte de dialog teologic ortodoxo - romano-catolic, Bari, 19 mai – 7 iunie 1986 si 9-16 iunie 1987, teme nr. 9713/1986.

A cincea sesiune a Comisiei mixte de dialog teologic ortodoxo - romano-catolic, Uusi-Valamo, 19-27 iunie 1988, teme nr. 11527/1989.

A sasea sesiune a Comisiei mixte de dialog teologic ortodoxo - romano-catolic, Freising, 6-15 iunie 1990, teme nr. 944/1991.

A saptea sesiune a Comisiei mixte de dialog teologic ortodoxo-romano-catolic, Balamand, 17-24 iunie 1993, teme nr. 3199/1992; 1394/1993; 2851/1993 si 8265/1993.

Vizita Papei Ioan Paul al II-lea in Romania, 7-9 mai 1999, teme nr. 5259/1999.

A opta intrunire a Comisiei mixte de dialog teologic intre Biserica Ortodoxa si Biserica romano-catolica, Baltimore, 9-19 iulie 2000, teme nr. 943/2000 si 3736/2000.

PUBLICATII

xxx *The Quest for Unity: Orthodox and Catholicism Dialogue, Documents of the Joint International Commission and Official Dialogues in the United States, 1965-1995*, ed. by John Borelli and John H. Erickson, St. Vladimir's Seminary Press, a Crestwood, New-York and U.S. Catholic Conference, Washington, D.C., 1996.

Pr. lect. dr. Irimie Marga, *In dragoste si adevar. Dialogul teologic oficial ortodoxo-catolic, de la Rhodos la Balamand*, Ed. Paralela 45, Sibiu, 2000 (lucrarea contine o lista bibliografica foarte bogata privind desfasurarea dialogului pana in 1994).

Dr. Antonie Plamadeala, *Uniatismul, metoda de unire din trecut si cautarea actuala a deplinei comuniuni. Documentul de la Balamand, text si comentariu*, Sibiu, 1993.

8-e Session internationale du dialogue théologique catholique-orthodoxe, in Service Orthodoxe de Presse, nr. 251/2000, pp. 10-12.

Emmanuele Lanne, Michel van Parys, ***Le dialogue catholique - orthodoxe à Baltimore-Emmitsburg***, in Irenikon, nr.3-4/2000, pp.405-418.

Redactare: pr. lector dr. Vasile Pop

Relatii Externe Bisericesi